

Motion till riksdagen 2005/06:Sf328

av **Ulla Hoffmann m.fl. (v)**

Percy – livränta och engångsbelopp

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändrade regler så att pensionärer som uppbär yrkesskadelivränta och är återbetalningsskyldiga enligt samordningsregler skall anses ha betalat sin skuld när engångsbeloppet är inbetalt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta bort möjligheten att växla in livränta mot kapitalbelopp.

2 Utbyte av livränta mot engångsbelopp

Lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring (YFL) gällde från 1955 till 1 juli 1977 då den ersattes av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF). Fortfarande tillämpas lagen om yrkesskadeförsäkringen på skador som visade sig under denna tid.

Inom yrkesskadeförsäkringen fanns en möjlighet att få livräntan eller del av denna utbetald som ett engångsbelopp. Detta är inte möjligt inom den nu gällande arbetsskadeförsäkringen. Denna möjlighet var inte någon ovillkorlig rätt utan skulle medges när den skadade ville använda kapitalet till något ”av bestående värde”, exempelvis yrkesutbildning, anskaffande av bostad eller att starta näringsverksamhet. Försiktighet skulle gälla när det rörde sig om stora kapitalbehov medan vid små livräntor kunde tillämpningen vara mer liberal.

För att få fram gällande belopp multiplicerades aktuell livränta med den tid som en försäkrad förväntas ha kvar att leva. Från detta dras ett belopp som täcker den uteblivna ränteintäkt som försäkringen annars hade tillgodogjort sig.

Totalt finns ca 1 500 pågående ärenden där livräntan helt eller delvis bytts ut mot ett engångsbelopp. År 2004 beviljades 14 utbyten av livränta mot engångsbelopp.

Fel! Okänt namn på

3 Livränta och pension

För 10 år sedan begärde och fick en man vid namn Percy ett engångsbelopp på sin livränta i stället för de månadsvisa utbetalningarna. Engångsbeloppet på 194 876 kronor har han sedan dess, i och med samordningen av livränta och pension, betalat av med belopp som varierar från 1 500 till över 2 000 kronor i månaden. Anledningen till detta är att återbetalningsbeloppet bestäms utifrån den förväntade medellivslängden, vilket leder till att den som lever längre än den förväntade medellivslängden tvingas fortsätta betala resten av sitt liv.

Vid samordning med sjukersättning och ålderspension reduceras pensionen men däremot inte livräntan (17 kap. 2 § LAF). En definitiv yrkesskadelivränta löper livet ut och samordnas därför även med ålderspensionen. Viktigt i detta sammanhang är att en livränta som betalats ut som ett engångsbelopp samordnas med sjukersättningen eller ålderspensionen som om den hade betalats ut som månadsbelopp. Samordningen innebär att sjukersättningen respektive ålderspensionen minskas med ett belopp som motsvarar tre fjärdedelar av livräntan. De äldre författningarna om yrkesskadeersättning innefattar dessutom en bestämmelse som innebär att livräntan skall reduceras till tre fjärdedelar av sitt belopp vid antingen 65 eller 67 års ålder beroende på skadeår. Om livräntan helt eller delvis omvandlas till ett engångsbelopp skall ålderspensionen även fortsättningsvis reduceras på basis av det månadsbelopp som ursprungligen fastställdes. Engångsbeloppet räknas fram på grundval av räntefot och medellivslängd. Kvinnors och mäns beräknade belopp baseras på respektive grupps medellivslängd. Kvinnors belopp baseras alltså på en längre medellivslängd än männens.

En enskild som lever längre än den för henne eller honom beräknade återstående livslängden får utbetalt mindre i livränta. Detta är sannolikt inte ovanligt med tanke på att den genomsnittliga livslängden har ökat. Den ränta som dras av mot det utbetalda beloppet är relativt hög, särskilt om man beaktar att det är fråga om realränta, eftersom livräntan är värdesäkrad genom knytning till basbeloppet.

Vänsterpartiet har motionerat om detta problem i ett antal år nu. Vi anser att de motiveringar som socialförsäkringsutskottet lämnat till avslag inte är godtagbara. Motionerna har avslagits, bl.a. med hänvisning till att utbyte av större livräntor mot engångsbelopp sägs ske med större återhållsamhet än vad gäller låga livräntor. Enligt utskottet får livräntetagaren, förutom uppgift om beloppets storlek, även uppgift om vad engångsutbetalningen kommer att medföra i framtiden beträffande avdrag från pension. Utskottet har också betonat vikten av att livräntetagare görs medvetna om effekterna på pensionens storlek. Dessa effekter handlar bl.a. om att det avdrag som efter engångsutbytet sedan görs från pensionen inte ökar vid förändring av basbeloppet utan beräknas på det ursprungliga månadsvisa livräntebeloppet. Vidare har angivits att engångsbeloppet i huvudsak är beräknat enligt försäkringsmässiga principer och i förhållande till samtliga livräntetagare som får engångsbelopp. Utskottet kan därför inte se någon enkel lösning på problemet, särskilt som

det fortfarande förekommer att yrkesskadelivräntor byts ut mot engångsbelopp.

Vi anser att det finns anledning att upprepa kraven från de tidigare motionerna tills dess nödvändiga förändringar kommer till stånd. Det faktum att utbyte av livränta till kapitalbelopp sker med viss återhållsamhet ger ingen garanti mot att enskilda individer tvingas återbetala mer än de fått ut i kapitalbelopp. Inte heller är det någon garanti att livräntetagaren får information eftersom regelsystemet är svårt att överblicka och ställer stora krav på pedagogisk kvalitet på informationen. Eftersom det funnits betydande brister i information finns det personer, som i exemplet om Percy ovan, som drabbats negativt eftersom utförlig information aldrig nått fram. En välfungerande information är inte heller någon fullständig garanti för att enskilda individer inte skall tvingas betala tillbaka mer än hon eller han fått ut i kapitalbelopp.

Det faktum att beräkningarna sker enligt försäkringsmässiga principer, som utskottet anför i ett svar på motionen, är inte heller hållbart eftersom socialförsäkringarna inte är privata utan offentligt finansierade. Vi är dessutom helt övertygade om att ett privat försäkringsbolag inte skulle ställa upp på sådana villkor.

4 Skulder och återbetalning i trygghetssystemen

De försäkringsmässiga principerna som utskottet hänvisat till innebär i praktiken att en person som erhållit kapitalbelopp och lever längre än medellivslängden skall vara med och betala den skuld som uppstår när någon som erhållit kapitalränta dör innan denne uppnått medellivslängd. När det gäller trygghetssystemen tillämpas i allmänhet inte dessa principer. Riksdagens utredningstjänst skriver följande angående skulder och återbetalning i våra trygghetssystem:

Om någon som fått studielån avlider avskrivs hela studielånet inklusive obetalda årsbelopp; staten står alltså för kostnaden. Övriga studielånstagare påverkas ej. Om bidragsskyldig med skuld avlider krävs dödsboet på skuldbeloppet. Om skulden är överlämnad till kronofogdemyndigheten (KFM) för indrivning sker bevakning av kravet mot dödsboet av KFM. I annat fall görs anmälan av kravet till dödsboet av försäkringskassan. Övriga bidragsskyldiga påverkas inte. Skuld i bostadsbidrag kan uppkomma efter avstämning. Bidragstagaren skall betala tillbaka skillnaden mellan preliminärt och slutligt bostadsbidrag om det slutliga bostadsbidraget bestämts till lägre belopp än vad som betalats i preliminärt bidrag. Om bidragstagaren avlidit när återbetalningsskyldighet efter avstämning fastställts inträder dödsboet som ansvarig för skulden. Övriga mottagare av bostadsbidrag påverkas inte. För i princip samtliga socialförsäkringsersättningar gäller att återbetalningsskyldighet föreligger när ersättning betalats ut felaktigt eller med för högt belopp. Om återbetalningsskyldighet fastställs och skäl till eftergift inte finns uppstår en skuld till samhället. Om en person med sådan skuld avlider bevakas skulden i dödsboet. (Pm 98-12-22)

Fel! Okänt namn på

Av detta är det möjligt att de förändringar som här gäller yrkesskadelivräntan bör rymmas inom försäkringen.

5 Förslag till förändring

Systemet för återbetalning av livränta som växlats in mot kapitalbelopp är i behov av förändring. Ingen individ skall behöva betala tillbaka mer än vad hon eller han en gång fått ut i form av kapitalbelopp. Detta är särskilt angeläget eftersom livränta utgår i syfte att täcka individens inkomstförlust på grund av arbetsskada. Detta måste även vara giltigt för personer som finns kvar i det gamla systemet vad gäller återbetalning/avbetalning på engångsbelopp. Dessa personer bör, enligt vår mening, slippa fortsatt avdrag efter det att engångsbeloppet är återbetalt. Sådana regeländringar innebär inga ökade kostnader för statsbudgeten utan innebär enbart minskade intäkter. Därför bör regeringen ändra reglerna för de pensionärer som åsyftas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är vidare under gällande förutsättningar inte möjligt att ta reda på om den enskilda verkligen är införstådd med konsekvenserna av att ta ut ett kapitalbelopp. Det är enligt vår mening en pedagogisk omöjlighet att göra gällande regelsystem begripligt för allmänheten. Av denna anledning bör regeringen ta bort möjligheten att växla in livränta mot ett kapitalbelopp. Det bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 3 oktober 2005

Ulla Hoffmann (v)

Ingrid Burman (v)

Elina Linna (v)

Kalle Larsson (v)

Gunilla Wahlén (v)